

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/102/43-48>

Aygül Eyyubova
Odlar Yurdu Universiteti
doktorant
aygul-1991@list.ru

MƏTNİN STRUKTUR-SEMANTİK ASPEKTLƏRİ

Xülasə

Məqalədə mətnin struktur semantik xüsusiyyətləri və inversiya müasir dilçiliyin universal problemlərindən biri kimi nəzərdən keçirilir. Mətn dilin əsas vahidi, həm də nitqin əsas vahidi. Aydınır ki, mətn mədəni fəaliyyətin mürəkkəb hadisəsidir. Biz mətnin öyrənilməsinin bir çox aspektlərini bilirik. Bu məsələlərdən biri də uyğunlaşma prosesi nəticəsində mətnin struktur və semantik keyfiyyətlərini müəyyən etməkdir.

Müşahidələr göstərir ki, mətnin konkret struktur modelləri mövcuddur. Mətn kommunikativ və informativ vahid kimi onun struktur-semantik işarələri ilə yaranır.

Onun strukturu və komponentləri özünəməxsus üsul və vasitələrlə təşkil edilir. Mətnin başa düşülməsi mənanın bəşəri və milli səviyyədə qəbul edilməsindən başlayır.

Mətnin struktur-semantik xüsusiyyətləri inversiya ilə birbaşa bağlıdır. Bu kontekstdə mətnə inversiya problemi ilə qarşılaşmaq olar. Problemin dərinliyinə qədər öyrənilməsi çox vacib məsələ kimi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.

Açar sözlər: mətn, struktur-semantik təhlil, söz sırası, cümlə üzvlərinin sırası, mətnin semantikasi

Aygül Eyyubova
Odlar Yurdu University
PhD student
aygul-1991@list.ru

Structural-semantic features of the text

Abstract

The article considers structural semantic features of the text and inversion as one of the universal problems of modern linguistics. The text is not only the basic unit of the language but also the main unit of the speech. It is clear that the text is a complex phenomenon of cultural activity. We know many aspects of the study of the text. One of these issues is to identify the structural and semantic qualities of the text as a result of the adaptation process.

Observations show that there are specific structural models of the text. Text, as a communicative and informative unit, is created by its structural-semantic marks.

Its structure and components are organized by its specific methods and means. Understanding of the text begins with the acceptance of the meaning at human and national levels.

Structural-semantic features of the text are directly related to the inversion. In this context, it is possible to confront the problem of inversion in text. Studying up to the depth of the problem should be kept in focus as a very important issue.

Keywords: text, structural-semantic analysis, word order, order of sentence members, semantics of text

Giriş

Mətn sadə və mürəkkəb cümlələrin formal-qrammatik və məna-semantik birliyi, əlaqəsi ilə formalaşır. Cümlələrə aid bu əlaqələr daha geniş parametrlərlə mətnə, onun komponentlərinə də aiddir. Cümlə üzvlərinin yeri ilə bağlı inversiya halları cümlənin sintaktik quruluşu və cümlənin qrammatik üzvlərinin önəm daşıyan tələbləri ilə bağlıdır. Üzvlərin sırası əsasən tarixən olduğu kimi,

indi də normaların ilkin modellərinə əsaslanır (Kazımov, 2019: 336).

Mətn özlüyündə performativ xarakter kəsb edir, dildə monoloq, dialoq və söyləmələrlə gerçəkləşir. Performativ mətnlər kommunikasiya situasiyasında aktuallaşır. Bu xüsusda mətnin strukturu ciddi kompozisiyaya malik olmasındadır.

Müasir ingilis dilində qrammatik-morfoloji kateqoriyaların zəif mövqeyi hamıya bəllidir. Odur ki, qrammatik əlaqələr, əsasən, söz birləşmələrində, mətnin cümlələrində söz sırası ilə təzahür olunur. Söz sırasının sabitlik və sərbəst əlaməti ismin hal kateqoriyası ilə birbaşa əlaqədardır. Hal kateqoriyasının zəif olan və ya heç olmayan dillərdə sözün düzülüşü sabitləşmə zorunda qalır, ismin hallarının kateqoriyasının vəzifəsini aparmalı olur, mətnində iştirak edən sözlərin arasındakı qrammatik əlaqələri ifadə edir.

Söz sırası sabitləşmiş xalis ədəbi sıra və canlı danışiq dili sırası olmaqla iki yerə ayrılır. Müasir ingilis dilində mətnlərin daxilində söz birləşmələri tərkibin müstəqilliyinə əsasən təsriflənir (şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişir). Tərkibləri sərbəst olmayan birləşmələrdə komponentlərin yerlərini dəyişməsi-inversiyaya məruz qalması mənanın dəyişməsinə, bəzi hallarda isə mənanın itməsinə gətirib çıxarır. Bu cür söyləmələri formalaşdıran leksik vahidlərdən digəri müstəqilliyini itirir. Məs.: *a country teacher (kənd müəllimi)*, *the boy's courage (oğlanın cəsarəti)* və s.

İsmi söz birləşmələrinin isə strukturunda əsas komponentdən istifadə olunmur. Belə təyini birləşmələrdəki sözlər sərbəst biçimdə özünü göstərir. Məs.: *boys and girls (oğlanlar və qızlar)*, *girls and boys (qızlar və oğlanlar)* və s. (Musayev, 1979: 12).

Bu tip yerdəyişmə, yəni söz sırasının pozulması semantik tərəfə təsir edə bilmir, məna demək olar ki, olduğu kimi qalır.

İngilis dilinin mətnlərini təşkil edən cümlələrində söz sırası mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Müasir ingilis dilində söz sırasının sabit olması onu müasir Azərbaycan dilindəki sıradan fərqləndirir. Sıranın sabitlik və ya sərbəstlik dərəcəsi həmin dilin morfoloji strukturundan asılı vəziyyətdədir. Dildə morfoloji quruluşun zənginliyi söz sırasının müstəqilliyinə şərait yaradır. Amma moroloji tərkib zəiflədikdə isə sözün düzgünlüyü sərbəstliyini itirir. Sintaktik əlaqənin söz sırası ilə ifadəsini həmin dildə nitq prosesinin asanlıqını təmin edə bilər, bu başlıca səbəblərdən sayıla bilər. Əslinə qalanda bunun əksini də görmək olar. Demək olar ki, mətni təşkil edən sintaktik vahidlərdə qrammatik münasibətin söz sırası ilə ifadə edilməsi vacib olan semantikanı qazanmaqdan ötrü sözləri lazım olan qaydada, yerli-yerində istifadə etmək zərurətini ortaya qoyur. Əks təqdirdə sintaktik vahidlərin mənası dəyişə bilər. Müasir ingilis dilində söz sırası mətdə cümlənin əmələ gətirməklə bərabər iki dominant funksiyaya da malik olur: sintaktik-semantik və üslubi funksiyalar. Məs., mətdə mübtəda və vasitəsiz tamamlığın yerinin dəyişməsi: *I shall bring my sister with me (Mən bacımı özümlə gətirəcəyəm)*, *My sister shall bring with me (Mən özümlə bacımı gətirəcəyəm)*, *the lost hopes (puç olmuş ümidlər)*, *the hopes lost (ümidlər puç olmuş)* (Musayev, 1979: 115).

Hər hansı bir dildə mətnin təşkili, onun başlıca keyfiyyətləri, mətn pragmatikası, söz düzülüşü və s. problemlər öz aktuallığı ilə fərqlənir. Bunların arasında inversiya hadisəsi nitqin əmələ gəlməsi və dərk edilməsində xüsusi yer tutan, nitqi əlverişli duruma salan bu hadisə mətn şəraitində sözlərin neytral sırası ilə ziddiyyət təşkil edir.

Cümlədə söz sırası dil daşıyıcısının milli-etnik düşüncəsi ilə bağlıdır. Onlar arasındakı oxşarlıq və fərqlərin təzahürü kimi inversiyanın müqayisəli tədqiqi etnolinqvistik, psixolinqvistik və kulturoloji baxımdan da aktual sayıla bilər.

Cümlə üzvlərinin tarixi sırasından bəhs edən Q.Kazımov Azərbaycanın möhtəşəm abidəsi olan "Dədə Qorqud" a istinadən yazır ki, bu dastanın dilinin təşəkkülü dövründə cümlə intonasiyası söz sırasının sərbəst qurulmasına daha çox imkan vermişdir. *Buradakı söyləmələrdə sözlər indiki vəziyyətdə fərqli görünsə də, bunlar sırf oğuz tələffüzü ilə bağlı olub, nitqin ritmik-melodik axını, fasilə, vurğu və s. ilə tənzimlənir, fikrin düzgün anlaşılmasına mane olmur* (Kazımov, 2019: 336-337).

Əvvəlcə, mətnin strukturu barədə: Struktur termini adı altında obyektə münasibətlər topu - asılılıq topu, qarşılaşdırma mənalı anlaşılar. Ümumi dilçilik əsərlərində hər bir dilin strukturu 5 əsas xüsusiyyətdən ibarətdir:

1. Dil məzmun və ifadə planından ibarətdir.
2. Dil ardıcıl sıradan (yaxud mətndən) və sistemdən ibarətdir.
3. Məzmun və ifadə kommutasiya (iki bildirənin ünsürü) vasitəsilə bir-birilə əlaqədardır.
4. Mətndə və sistemdə müəyyən münasibətlər var.

5. Məzmun və ifadə arasındakı uyğunluq bir sahənin müəyyən ünsürü ilə digər sahənin müəyyən ünsürü arasındakı müstəqil uyğunluq deyil, lakin daha kiçik tərkib hissələrinə bölünə bilər.

Ümumiyyətlə, mətnin strukturundan bəhs edənlər onun abstraksiya səviyyələrinin (formal səviyyə, denotativ səviyyə və konnotativ səviyyə) üzərində daha çox dayanırlar. Mətnin bütövlüyü də onun strukturudur. Onun tərkib hissəsi arasında əlaqələr bu bütövlük daxilində öyrənilir. Bu baxımdan mətn xüsusi fərdi strukturudur.

Mətnin strukturu ("mətnin həyatı") müəyyən elementlər çoxluğunun təşkilidir, yəni onların birləşmə qaydalarıdır. Dil, əlbəttə, sistem təşkil edir, bir vahid kimi mətn struktur və funksiyanın birliyindən ibarətdir. Ümumi cəhət mətnin münasibətlər sistemi və immanent struktur sayılmasıdır. "Forma-məna-funksiya" – üçlüyü mətnin quruluşunu xarakterizə edir. Təkcə mətnin formasını öyrənmək kifayət eləmir (bu formalizmə aparar), məna və funksiyanı da formadan ayırmaq doğru sayılır .

İlk dövrlər nəzəri dilçiliyin başlıca məqsədi mətnin struktur və sistem cəhətlərini öyrənməkdən ibarət olmuşdur. Bir obyekt kimi mətnin struktur-semantik münasibətlərini öyrənməklə onun üzde olan aşkar xüsusiyyətləri, müxtəlif keyfiyyətlərinin yaranma səbəbləri üzə çıxarılmışdır.

Mətnə belə yanaşma əlaqəsiz, rəhbərsiz hesab olunan hadisə və faktların (mətn içində) əslində bir vəhdət təşkil etdiyini nümayiş etdirməyə də imkan yaradır.

Mətnin strukturu dilin qaydalarına uyğundur. Yəni burada açıq və potensial əlaqələr vardır. Həm də demək mümkündür ki, mətndə strukturca xətti əlaqələr - sintaqmatik münasibətlər mövcuddur. Mətnin hissələri, elementləri arasında paradigmatik əlaqə də özünü göstərir. Bu əlaqələr, münasibətlər çərçivəsində bir neçə model – sıra mətndə görünə bilər: mübtədə – tamamlıq – xəbər; xəbər – mübtədə – tamamlıq və s.

Məs.: *Old Jolyon spoke* .

Beneath our feet was the golden sand of the desert.

Sürücü maşından yerə düşdü. Maşından sürücü yerə düşdü.

Mətnin struktur bütövlüyü haqqında A.N.Kudlayeva yazır: Mətndə "konkret ya mücərrəd ilə korrelyasiya bütövlük üçün mütləq şərtidir" (Kudlayeva, 2006: 20).

Mətnin struktur bütövlüyünün kompleks səciyyə daşdığına tədqiqatçılar göstəriblər. Yenə A.N.Kudlayevanın fikri belədir: "Bütövlük hərəkətin bütöv spektrinin nəticəsindən ibarətdir, həm kommunikativ fəaliyyətin məhsulu kimi mətnin konkret sahələri (sferaları) haqqında məlumat verir" (Kudlayeva, 2006: 20).

Beləliklə, mətnin bütövlüyü məzmun, mahiyyət kateqoriyası kimi dərk edilməli, əlaqə prosesinin meydana gəlməsi və mətnin qavranılması ilə kompleks xarakter daşıyır. Mətnin bütövlüyü həm yazılı, həm də şifahi (spontan) mətnləri əhatə edir. Bunlar müəyyən situasiyaya uyğun nəinki mətnin daxili semantik məkanını, eləcə də, real daxili ekstralingvistik şəraiti mətnə uyğun funksionallaşdırır. Şifahi (spontan) mətnlərdə bütövlüyün yaranması prosodik vasitələrin təsirinə əsaslanır.

Mətnin əlaqəliliyi - bu cəhət mətnin struktur semantikasında onun komponentlərinin xətti xüsusiyyəti ilə şərtlənir. Bu, mətndə söz, cümlə və mətn fraqmentlərinin sintaqmatik səviyyəsinə aiddir. "Mətnin müəllifi onun (mətnin) meydana gəlməsi prosesində komponentlərin kontinual mənalarını tərkib hissələrinə ayırır (parçalayır), daha doğrusu, ayırmağa cəhd edir; bu zaman intensional əlaqəlilik ortaya çıxır" (Babenko, Kazarin, 2005: 41).

Məlumdur ki, hər bir mətnin dil işarəsi kimi iki tip əlaqəsindən bəhs etmək olar:

- 1) intraəlaqəlilik - daxili məna əlaqəsi;
- 2) ekstraəlaqəlilik - xarici, yəni mətnin substansional tərəfi .

Bundan savayı mətnin digər əlaqəlilik tipindən də söhbət gedir:

- 1) makroəlaqəlilik - buna qlobal əlaqəlilik də deyilir.

2) mikroəlaqəlilik - buna lokal əlaqəlilik də deyilir.

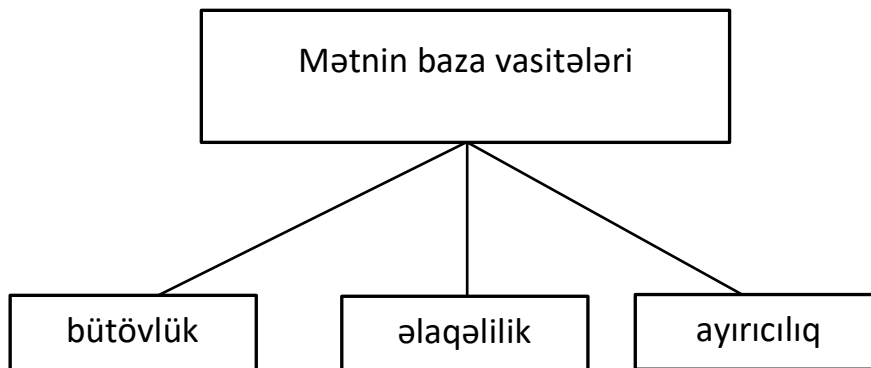
Makroəlaqəlilik aspektində mətn qlobal işarələrlə əhatə olunur, burada mürəkkəb dil vahidlərinin məzmun-mahiyyət, forma-struktur və funksiyası əks olunur. Mikroəlaqəlilikdə konstiturlaşan münasibətlər xətti olaraq mətnin yuxarı səviyyəli (dərindən struktur) cümlələrinə keçir (Deyk van, 200: 121-122).

Mətnin semantik strukturunu şifahi (spontan) və yazılı mətnlər şəklində olur. Həmin mətnlərin baza vasitəsi bütövlük və əlaqəlilikdir.

Mətnin semantik strukturuna onun dərin və səthi dərində adlanan əlaqəliliyi baxımından yanaşmaq lazım gəlir. Mətnin semantik strukturuna mətnin mikrotemalarının daxili vahidlərinin mürəkkəb iyerarxik lokal əlaqəsi kimi baxılır, həmçinin də mikrotemalar arasında qlobal münasibət kimi. Bunlar sxematik, semantik strukturlardır. Hər ikisi *mətnin bütövlüyünü* təşkil edir.

Mətnin semantik strukturunun öyrənilməsinə dilçilikdə maraq XX əsrin ortalarında meydana gəlmişdir. Müəyyən olunmuşdur ki, mətn linqvistikanın baza anlayışıdır. Bu onunla şərtlənir ki, mətn çoxobrazlı hadisədir, "mətn" kateqoriyası adı altında sintaksis elminin müxtəlif istiqamətləri tədqiq edilir, onun forma - məzmunu, diskursiv tərəfləri nəzərdən keçirilir.

Con Layons "Linqvistik semantika: giriş" kitabında mətn qrammatikasının standart nəzəriyyəsinə görə cümlənin transformasiya, inversiya adlanan xüsusi qaydalarla birləşən iki müxtəlif sintaktik struktur səviyyəsinin olduğunu göstərir: *dərin struktur* və *səthi (dayaz) struktur*. Bu strukturlar müxtəlif növ qaydalardan yarandıqları üçün formal baxımdan fərqlənirlər. İnversiya ilə bağlı dərin struktur səthi struktura nisbətən cümlənin mənası ilə daha yaxın əlaqədədir. İnversiyalaşmış səthi struktur isə öz növbəsində mətnin cümlələrinin tələffüz edilməsi ilə bağlıdır (Layons, 2014: 225).

A.A.Novikov mətndəki qarşılıqlı təsirləri nəzərə alaraq belə bir fikrə gəlir ki, *"bütövlük əlaməti mətnin daxili əlaqələrinin dərk olunmasının nəticəsi kimi çıxış edir, bu əlaqə vasitələri mühüm baza roluna malikdir"* (Novikov, 1983: 27).

Beləliklə, baza vasitələri - bütövlük və əlaqəlilik onun strukturunu təşkil edir, mətnin strukturunu onun məna-fikir səviyyəsində mövcuddur, həmin səviyyə onun dildə təzahürüdür.

Mətnin mühüm vacib vasitələrindən biri də *ayırıcılıqdır*. Mətnin ayırıcılığı onun (mətnin) struktur-semantik təbəqəsi ilə bağlıdır. Mətnin ayırıcılığı onun vasitələrinin çevikliyinə aiddir. Onun (mətnin) sərhədlərini müəyyənləşdirmək çətinliyi özünü göstərir. Mətnin ayırıcılığı bir mətnin digər mətnin komponentləri ilə tərkiblərin funksiyalarını yerinə yetirir, bu, öz növbəsində, mətnin komponentinin 3-cü funksiyası kimi görünür. Bu baxımdan belə mətnlər ayrıca mətn deyil, *konqlomerat mətn*dir.

Bu cür mətn deyəndə buradakı hissə və komponentlərin nizamsız yığını, birləşməsi nəzərdə tutulur. Amma bununla belə, mətndə məna xüsusiyyəti qorunub saxlanılır.

Ayırıcı vasitələr üçün əsas xüsusiyyət fikrin tamamlanması - başa çatması və yaxud tamamlanmaması - başa çatmamasıdır. Başa çatan mətnlər, şübhəsiz, aktualdır.

Başqa bir müəllif - T.M.Dridze mətnin bir kommunikativ vahid kimi başqa tərəfinə toxunur: "Mətn bütöv kommunikativ (ünsiyyət) vahid kimi kommunikativ elementlər sistemindən, iyerarxik

semantik-fikir strukturundan və kommunikantın *intensiyasından* (niyyət və məqsəd) ibarətdir (Dridze, 2000: 171).

Demək, mətn semantik-fikir strukturuna görə *örtülü* xüsusiyyətə malikdir. Mətnin qlobal strukturu dərinlikdəki və üzdəki quruluşu ilə əhatə olunur. Dərin struktur əsas mücərrəd strukturdur, cümlələrin semantik interpretasiyası ilə təyin olunur. Mətnin dərin strukturunun onun koqnitiv-konseptual xüsusiyyətidir, yəni onun qavranılmasıdır.

“İzahlı dilçilik terminləri” lüğətində inversiyalaşmış semantika barədə oxuyuruq: “*Bədii üslubda ifadə üsullarından biri; cümlədə sözlərin adi düzülüş qaydalarından fərqli bir şəkildə sıralanması ilə yaradılan bədii ifadə üsulu. İfadəlilik əldə etmək məqsədilə danışıq prosesində də sözlərin ənənəvi, ümumişlək sırası pozulur, cümlə üzvləri yerini dəyişir*” (Sadıqova, Hüseynova, 2018: 293).

Semantika nədir? "Semantika" termini qədim yunan sözü olub ("ifadə olunmaq", "işarə edilmək" anlamında işlənib). Dilçilikdə dil vahidinin mənası semantika adlanır.

Mətn də müəyyən semantikaya malikdir. Mətnin semantik təhlili dilçiliyin bir bölməsi kimi dil vahidlərinin mənasını öyrənir. Bu məqamda dil vahidlərinin semantik təhlili dilin sosial və mədəni əlamətlərinə istiqamətlənir.

Eyni zamanda, semantik məna mətn dixotomiyasına əsaslanır.

Bu dixotomiya leksik funksiya nəticəsində reallaşır. Leksik funksiya məndə məna-fikir münasibətlərini təyin edir.

Mətnin semantikasının müəyyən olunmasında *sözün valentliyi* mühüm rola malikdir. Bu xüsusda, sözün iki valentlik növü fərqləndirilir:

1) sintaktik; 2) semantik.

Sintaktik valentlik məndə situasiyanı leksik cəhətdən müəyyənləşdirir. Semantik valentlik isə məndə sintaktik aktantların miqdarını təyin edir.

Mətnin semantikasi deyəndə "mətni anlamaq" ölçüsü formal olaraq bilinir. Mətn semantikasını anlamağın bir neçə səviyyəsi dilçilik əsərlərində göstərilir:

- 1) mətnin məzmun və mahiyyətinin aydınlığı;
- 2) xüsusi məntiqi genişlənmə;
- 3) genişlənən mətnin relevant mənası (Babenko, Kazarin, 2005: 312).

Şübhəsiz, bizə elə gəlir ki, mətnin semantik təhlili mətni dərk etmənin ayrılmaz hissəsidir.

Məndə semantik komponent sintaktik cəhətdən nişanlanmış hissələrdir. Belə mətnlər müxtəlif informasiyalarla fərqlənir, xüsusi olaraq seçilir.

Mətnin semantik strukturunu” adı altında müxtəlif səviyyədə (mətnin mikrotəmi və leksik vahidlər, semantika mikrotəmadə reallaşır) semantik komponentlərin məcmusu, həmçinin də iyerarxik sistemin müxtəlif cür əlaqəsi (semantik və qrammatik) leksik vahidlər və mikrotəma arasında, mətnin dərin strukturunda vahidlərin formalaşması başa düşülür” (Məmmədov, 2001: 6).

Mətnin semantik strukturunu mətnin dayaq, baza səciyyəsidir: bütövlük, əlaqəlilik və müxtəlifliyin bütövlüyü. Mətnin əsas semantik strukturunu – onun nüvəsi, monoloqda təkrardır, danışanın sosial parametridən asılıdır. Bunlar sosial şəbəkə mətnləri adlanır.

Mətnin üslubi strukturunu onun mənasını, orda olan əsas fikri formalaşdırır. N.N.Troşina "Mətnin üslubi strukturunu və onun mənasını" adlı məqaləsində yazır: “*Mətnin üslubi strukturunda mətnin semantik və üslubi sərhədində "qarşılaşan" struktur bu prosesdə mental biliyi və resipientin şüurunu formalaşdırır. Mətnin üslubi strukturunda əsas anlayışlar aşağıdakılar götürülür:*

- 1) *koqeriyə (kohasion) - mətnin elementlərinin qrammatik əlaqəsi;*
- 2) *koqerentlik (kharenz) - bütövlüyün məzmun və mahiyyət kimi mətnin elementləri ilə qarşılıqlı əlaqəsi;*
- 3) *intensionallıq (İntentionalitat) - məndə aşılana niyyət və məqsəd;*
- 4) *qəbul oluna bilmə resipientin gözləməsi və mətnin mahiyyəti ilə əlaqəsi;*
- 5) *informativlik – yeni məlumatın dərəcəsi;*
- 6) *situativlik - mətni faktorun uyğunluğu, kommunikativ situasiyanın aktuallığı üçün;*
- 7) *intertekstuallıq - fərqli mətn tiplərinin bir-birilə əlaqəsi”* (Troşina, 2018: 27).

Üslub, üslub tərzii semantik fenomenidir, necə deyərlər, “mətnin semantik planı”dır. Həmin plan mətnin leksik-semantik və üslubi xarakteri arasındakı qarşılıqlı əlaqəni əks etdirir. Mətnin ümumi strukturu isə xüsusi semantik, qrammatik, ritmik və fonetik aspektləri doğurur. Mətnin üslubi strukturu əsas etibarilə *kokkurensiya* (latınca, *cooccurrere* “eyni zamanda meydana çıxan”) durumundadır (Murzin, Shtern, 1991: 172).

Nəticə

Kontekstual və konnotativ mətn vahidlərində üslubi komponentlər sözün mütləq üslubi rəngarəngliyini, üslubi mənalarını, müxtəlif hissələrin üslubi strukturunu, mətnlərin bir-birinə təsir imkanlarını üzə çıxarır.

Ədəbiyyat

1. Kazımov, Q. (2019). Azərbaycan dilinin tarixi sintaksisi. Bakı: “Elm”, 608 s.
2. Musayev, O. (1979). İngilis dilinin qrammatikası. Bakı: “Maarif”, 538 s.
3. Kudlayeva, A.N. (2006). Tipy tekstov v strukture diskursa. Diss. ...kand. filol. nauk. Teoriya yazyka. Perm', 329 s.
4. Sadıqova, S., Hüseynova, N. (2018). İzahlı dilçilik terminləri lüğəti. Bakı: "Elm" nəşriyyatı, 912 s.
5. Babenko, L.G., Kazarin, YU.V. (2005). Lingvisticheskiy analiz khudozhestvennogo teksta: uchebnik "Flinta". M.: Nauka , 496 s.
6. Deyk van, T.A. (2000). YAzyk, poznaniya, kommunikatsiya. Blagoveshchensk, 308 s.
7. Layons, C. (2014). Linqvistik semantika. Bakı, 389 s.
8. Novikov, A.I. (1983). Semantika teksta i yeye formalizatsiya. M.: "Nauka", 215 s.
9. Dridze, T.M. (2000). YAzyk i sotsial'naya psixologiya: Uchebnik. Posobiye na fakul'tet zhurnalistiki i filologii fiktivnoye. univ. M.: Vyshsh, 224 s.
10. Məmmədov, A. (2001). Mətnin yaranmasında formal əlaqə vaistələrinin sistemi. Bakı, “Elm” 144 s.
11. Troshina, N.N. (2018). Stilisticheskaya struktura teksta i yego smysl – Informatsionnaya struktura teksta. Sb. Statey. RAN – INION. Tsentr. gumanit. nauch. inform. issled. M.: 214 s.
12. Murzin, L.N., Shtern, A.S. (1991). Tekst i yego vospriyatiye. Sverdlovsk. Izd-vo Ural. un-t., 172 s.

Göndərilib: 06.03.2024

Qəbul edilib: 20.04.2024